

MÁTYÁS KIRÁLY MAGYAR DIPLOMATÁI.

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

II.

Handó György.

Vespasiano Bisticci, a híres flórenczi könyvkereskedő ki a XV. század második felében Európa összes könyvgyűjtőinek szállított ékes kéziratokat, megírta az előkelő férfiak életrajzát, a kikkel üzleti összeköttetésben állott. Köztük három magyarországi főpap fordul elő. Ezek: Zrednai Vitéz János esztergomi érsek, Csezmiczei János pécsi püspök és Handó György kalocsai érsek.¹⁾

A két előbbiről azt mondja, hogy »szláv« származású, (di natione schiavo) a mit az a körülmény magyaráz meg, hogy Slavonia területén születtek. Ellenben Györgyről kiemeli, hogy »magyar nemzetiségű« (di nazione ungaro); a miből azt kell következtetnünk, hogy a szoros értelemben vett magyar fajnak sarja volt, és hazánknak magyaroktól lakott részében született.

Családi nevét sem Vespasiano Bisticci, sem más történetíró nem jegyezte föl. Hivatalos iratokban rendszerint csak keresztnévvel van jelölve. Négy oklevél képez kivételt: a pápai kincstár utalványja 1465-ből, György saját folyamodványa II. Pál pápához 1466-ből, Mátyás király rendelete 1476-ből, és IV. Sixtus pápa bullája 1479-ből.²⁾ Mind a négyben *Handó*-nak neveztetik (Georgius Hando.) Ez a vezetéknev

¹⁾ Az életrajz-gyűjteményt kiadta *Mai* bibornok a *Spicilegium Romanum* X. kötetében. (Róma 1825.) A három életrajzot magyar fordításban közölte *Pulszky Ferencz* 1873-ben. Budapesti Szemle III. 277—290

²⁾ Ezen okiratokról a megfelelő helyeken szólunk.

nem vet világosságot családjának lakóhelyére és rangjára. Mivel a latin szövegben neve előtt a »de« szócska nem áll, azt helynévnek nem tarthatjuk. Értelme és jelentése homályos. Hasonló hangzású magyar családi név csak egy, a *Kandó* ismeretes.

Györgyön kívül a Handó nevet XV. századbéli oklevelekben még csak *Gergely* váradi kanonok (1471)¹⁾ viseli, ki valószínűleg testvéröccse volt. Éppen ez a körülmény, hogy Handó nevű világi férfiú nem fordul elő, arra utal, hogy Györgyünk szerény, talán szegény polgári családból származott. Ezt jelezi az a tény is, hogy családjá körén kívül álló főpap nagylelkűségének köszönhette iskolázását: Vitéz János váradi püspöknek, ki őt a páduai egyetemre küldötte, hogy ott a római és egyházi jogtudományban képezze ki magát. Mint a bölcészet és a jogtudomány tudora tért vissza hazájába, hol Vitéz János udvaránál nyert alkalmazást.²⁾

A közélet terén első ízben az 1465-ik év elején találkozunk vele. Ekkor ugyanis a Beckensloer Jánosnak váradi püspökké neveztetésével megüresedett pécsi székeségházi prépostságot nyerte el, a mely az ország gazdagabb javadalmához tartozott.³⁾ Ugyanezen időben nevezetes diplomatai küldetésben vett részt. Mátyás király Csezmiczei János pécsi püspököt és Rozgonyi János országbírókat Rómába küldötte, hogy az ujon megválasztott II. Pál pápának az ország hódolatát mutassák be. Kiséretöknek tagja volt György prépost.⁴⁾ Utjok Velenczén, Ferrarán, Flórenczen keresztül vezetett az örök városba. Fontos politikai tárgyalásaikkal fényes ünnepélyek és a tudományos körökkel való barátságos érintkezések váltakoztak. A pécsi prépost az ő világhírű főpapja mellett ter-

¹⁾ *Bunyítay*: A váradi egyházmegye 1896-ik Schematismusának történeti bevezetésében. — 1471 márczius 18-ikán Handó Gergely váradi kanonokhoz intézett pápai megbízóbulla a vatikáni levéltárban.

²⁾ Mindezt Vespasiano Bisticci elbeszéléséből tudjuk.

³⁾ György 1468 ápril 28-iki folyamodásában megjegyzi, hogy a prépostság jövedelme a 200 forintot meg nem haladja. Az 1479 február elsején kelt pápai bulla szerint jövedelme nem több mint 170 forint. Ez a jövedelmi maximum tizedadó kivetése alkalmával a XIV. században történt igen alacsony becsléseken alapúlt.

⁴⁾ Ezt Vespasiano Bisticci említi.

mészetesen háttérbe szorult; de mégis magára tudta irányozni a figyelmet. Vespasiano Bisticci, a kivel Flórenczben találkoztak, följegyzi, hogy ekkor «György úrnak, dicséretre méltó tulajdonságai miatt, nagy híre lett».

Annai bizonyos, hogy alkalmat talált a diplomatiái pályára való hivatottsága felől nemcsak főpappját, hanem uralkodóját is meggyőzni. Mikor visszaérkezésök után néhány hónappal szükségesnek mutatkozott újból követet küldeni Rómába: ő rá esett a választás.

Ugyanis Oszmiczei és Rozgonyi a török ellen indítandó hadjárat tervét mutatván be a pápának, azt a választ kapták, hogy erre nézve elhatározását csak később, az év végén közölheti. Határozatainak átvétele, illetőleg megsürgetése végett küldötte Mátyás Rómába Györgyöt, kire »némely magánügy« elintézését is bízta.¹⁾ Egyúttal meghagyta neki, hogy útközben a velencei senátus előtt jelenjék meg, és hadi segílyt igyekezzék kieszközölni.²⁾

A megbízóleveleket a király november 24-ikén Horvátországban állította ki, hol ekkor, a törökök ellen viselt hadjáratból visszatérve, időzött. Ott volt nála akkor *Landò Jeromos* cretai érsek, pápai legatus is, hogy tőle búcsút vegyen, és György préposttal együtt utazzék Velenczébe.³⁾

Az indulásra készen állottak, mikor Rómából futár érkezett, a királyhoz intézett levéllel. A pápa ugyanis arról értesülvén, hogy Mátyás a török császárral békealkudozásokat kezdett, szüksége-nek látta őt figyelmeztetni, hogy, mivel a szent-szék a törökök ellen közös erővel folytatandó hadjárat megindítását határozta el, most külön békét kötnie nem szabad.⁴⁾ Mátyás válaszát erre a levélre kétségkívül György prépost fogalmazta. A klasszikai minták utánzására való törekvés nyilatkozik meg irányában.

¹⁾ Mátyás királynak 1465 november 24-ikén a pápához és Carvajal bibornokhoz intézett megbízó levele: Mátyás király külügyi levelei. I. 122. 129.

²⁾ A dogéhoz és Aymo János patriciushoz intézett királyi levelek ugyanott. 128. 129.

³⁾ A milánói követ jelentése Velenczéből. 1465 december 28-ikán. Dipl. Eml. I. 382.

⁴⁾ A dátum nélküli levél *Telekinél*. Hunyadiak Kora. XI. 148.

»Már majdnem útnak indítottam követemet — úgymond mikor megjött szentséged levele, melyben lebeszél arról, leltit attól, hogy békét kössek a törökökkel. Bevallom, hogy nem egy ízben s nem is egy oldalról igyekeztek engem rávenni, hogy magamat a béke megkötésére elszánjam; de ámbár a felajánlott békefeltételek tisztességesek és előnyösek, ámbár a hossz-asz fátadalmak és nagy költségek terhe súlyosan nehezedik rám: nem határozhattam el magamat arra, hogy a háború fölött elsőbbséget adjak a békességnek, melyet a kereszténységre nézve veszélyesnek itélek. Ha pedig a szükség vagy fontos ok a béke fölkarolására indítana, sokkal jobban ismerem kötelességemet, semhogy az apostoli szék tudta nélkül egyességet kötnék. Szándékaim becsületességéről nem annyira szavak, mint inkább tettek tanúskodnak. Illő volna tehát, hogy az, kit mindennapi cselekvése igazol, gyanúsításoknak kitéve ne legyen. Most is, ha véleményemet kérdezik, nyíltan vallom: hogy inkább a háborút óhajtom, mint a békességet. Felfogásomban sok körülmény erősít meg, legfőképen az a reménység, a mit szentségedhez kapcsolok. Csak ha ez a reménység meghiúsul, fogok fegyverszünetre vagy békekötésre gondolni. Ime tehát szentségednek rendelkezésére állok; a kereszténység buzgó oltalmazója gyanánt életemet és vagyonomat fölajánlom; csak el ne hagyjanak, és az elviselhetetlen terhet osszák meg velem . . . A katolikus fejedelmek között a szent-szék parancsainak végrehajtásában senkitől sem engedem magam megelőztetni; csak szentségeden ne múljék, hogy engedelmeskedni parancsainak képessé váljak. Mert lehetetlenre senki sem kötelezhető; és másnak engedelmeskedni az, ki biztos vesztét előre látja, nem tartozik. Ha tehát szentséged nem akarja, hogy a hit ellenségeivel békét kössek, — tegyen képessé arra, hogy ellene háborút viseljek!«¹⁾

Ennek a levélnek az volt a föladata, hogy a török béke lehetőségét teljesen ki nem zárva, a pápára pressiót gyakoroljon, és György prépost előterjesztéseinek nagyobb súlyt kölcsönözzön.

¹⁾ A dátum nélküli levél Mátyás külügyi levelei. I. 125.

A királyi követ, a pápai legátus társaságában, a zengi kikötőben hajóra szállván, december közepe táján érkezett Velenczébe. Itt a senátus előtt megjelenván, előadta küldetésének célját: a pápától és a köztársaságtól olyan mérvű segítséget eszközölni ki, mely képessé tegye a magyar királyt arra, hogy a törököt megsemmisíthesse, országát és a kereszténységet tőle örök időkre megszabadíthassa.²⁾

A doge válasza, a senátus december 21-iki ülésében megállapított szövegben, így hangzott:

A magyar király követét, mind küldője iránt való tekintetből, mind pedig személyes kiváló tulajdonságaiért, a melyekről a pápai legátus is magasztaló módon nyilatkozott, szívesen látja. Küldetését Rómába helyesli; mert osztozik a király felfogásában, hogy vagy a jövő hadjáratra olyan rendelkezéseket kell tenni, melyek Magyarországot, a köztársaságot és az egész kereszténységet a fenyegető veszedelemtől és a folytonos szorongattatástól örökre megszabadítsák; vagy pedig »más eszközök fölhasználásáról«³⁾ kell gondoskodni. A köztársaság az ellenség megsemmisítésére semmiféle áldozattól nem riad vissza; azonban ha a mostani állapot fönmarad, az eddigi költséget és haditerveket tovább viselni alig képes, s ha Rómában a kellő intézkedéseket nem teszik meg, kénytelen lesz a maga megmentéséről másképen gondoskodni. Az elmúlt esztendőben a törökök nagy erővel törtek a velencei birtokokra, ezért a köztársaságnak súlyosabb terheket kellett viselnie, mint azelőtt; mindazáltal a királytól kért pénzsegély tekintetében azon lesz, hogy időről időre a viszonyok követeléséhez képest ő fellegőt kielégítse.

Ezzel a válaszzsal, mely a pénzsegélyt udvarias formában megtagadta, a pécsi prépost nem lehetett megelégedve. Egy második előterjesztésben hosszasan kifejtette, hogy Mátyás király az elmúlt esztendőben szintén nagy áldozatokat hozott; elvárhatja tehát, hogy a köztársaság régebben tett ígéreteit beváltva, hadak fizetésére segélyt nyújtson. Ő tehát biztosan számít rá, hogy nem engedik őt kedvező válasz nélkül távozni.

²⁾ A doge jegyzéke római követéhez, 1466 január 8-ikán. Dipl. Eml. I. 385.

Erélyes föllépése hatásos volt. A doge azt válaszolta, hogy ámbár a fenforgó körülmények között pénzt előteremteni nagy nehézséggel jár, azon lesz, hogy mikorra a követ Rómából visszatér, 10.000 ducátot adhasson neki át.¹⁾

Ekkor, az 1466-ik év első napjaiban, Handó György elutazott Rómába. Néhány nap múlva követte őt a köztársaságnak a szent-székhez küldött követe: Giustiniani Bernát.²⁾

Igyekezeteik, hogy a pápát a törökök ellen intézendő hadjárat érdekében tevékenységre áldozatkészségre, serkentsék, nem voltak eredménytelenek. II. Pál erőfeszítései odairányultak, hogy első sorban az olaszországi hatalmasságok közreműködését biztosítsa. Azután az angol királyhoz és a burgundi fejedelemhez fordult. Majd azzal a tervvel foglalkozott, hogy II. Pius példáját utánozva, a keresztény uralkodókat congressusra hívja össze.³⁾

Egyúttal Mátyás királynak, a legsürgősebb védelmi intézkedések, a határszéli várak megerősítésének költségeire 10.000 ducátot utalványozott a Medici bankháznál, mely ezen összegről kiállítandó váltókat Velenczében György prépost kezeihez volt átszolgáltatandó.⁴⁾

A királyi követ május hó folyamán távozott Rómából.⁵⁾ Útközben újból megállapodván Velenczében, itt nem titkolta, hogy küldetése eredményével elégtelen. Az Angliában és Burgundban tett lépéseknek sikert nem jósolt. Az utalványozott segélyösszeget keveselte; nyíltan kijelentette, hoz az sokkal csekélyebb, semhogy elfogadásával uralkodóját a háború

¹⁾ Az 1466 december 21. és 29-ikén megállapított válaszok Dipl. Eml. I. 378, 9. Milánó velencei követe 1465 december 31. és 1466 január 8-iki jelentéseiben szól a pécsi prépost tárgyalásairól. Ugyanott. II. 47, 50.

²⁾ A részére 1466 január 8-ikán megállapított utasítás, ugyanott. I. 386.

³⁾ György prépost jelentése Velenczében, a doge alább idézendő válaszában resumálva. — A doge jegyzéke nápolyi követéhez 1466 június 23-ikán. (Kiadatlan.)

⁴⁾ Az 1466 április 28-iki utalvány a »Pauli II. Cruciatá« című számadási könyvben, a római állami levéltárban.

⁵⁾ Itt időzése alatt maga számára azt a kedvezményt eszközölte ki, hogy a pécsi prépostság mellett még egy javadalmat bírhasson. Az 1466 április 25-ikén elintéztet folyamodása a vatikáni levéltárban. Supplicationes. Pauli II. Vol. 823. f. 67. t.

folytatására kötelezhetné, és a béke megkötésének eshetőségét kizárhatná; a miért is a Medici-ház váltóit átvenni habozott; ellenben feljogosítottnak tekintette magát azon nyilatkozatra, hogy akár háborúra, akár békekötésre határozza el magát Mátyás, a köztársasággal egyetértésben kíván eljárni.¹⁾

Az előterjesztésére adott válaszban a doge helyeselte a magyar főpap nézetét, hogy Angliától és Burgundtól semmit sem lehet várni. Arra nézve, vajjon a tizezer ducátot a követ elfogadja-e vagy utasítsa vissza, határozott nyilatkozattól tartózkodott; azt mondta, hogy a követ azt tegye, a mit »bölesesége sugallatára« jónak lát. Mindazáltal nyíltan kijelentette, hogy mivel a pápától és a keresztény hatalmasságoktól legfőlebb jelentéktelen segély várható, mind Magyarország mind Velenceze érdeke a török császárral való békekötést követeli. Végül közölte, hogy a signoria az ígért 10.000 ducátot előteremtette, és a követ rendelkezésére bocsátja.²⁾

György prépost a két segély-összeggel június első napjaiban visszatért Magyarországra.³⁾

Eljárásával, magatartásával Mátyás teljesen meg volt elégedve. Jutalmul *alkanczellárrá* nevezte ki. A főkancellári méltóság ekkor két főpap, Vitéz János esztergomi és Várdai István kalocsai érsekek között volt megosztva.

Az udvari kancellária ügyeinek tényleges vezetése az alkanczellár kezeiben összpontosult. Mint ilyen ellenjegyezi György prépost Mátyás királynak 1466 december 30-ikán Podjebrád cseh királyhoz és 1467 január 22-ikén Viktorin cseh királyfihoz intézett leveleit.⁴⁾ Hogy ezeket, gyakorlott humanista műveit, ő fogalmazta: aziránt nem merülhet föl kétség. Ugyanazon tollból származnak Podjebrádhoz és Vikto-

¹⁾ György prépost előterjesztését a doge válasza resumálja.

²⁾ Az 1466 június 2-ikán megállapított válasz, Dipl. Eml. II. 22. (Tévesen július 2-ra téve.)

³⁾ Elutazásáról a doge június 10-ikén értesíti magyarországi követét. Ugyanott, II. 20.

⁴⁾ »Ad mandatum domini regis, Georgius artium et decretorum doctor, vicecancellarius.« »Ad mandatum domini regis Georgius etc. vicecancellarius.« Mátyás külügyi levelei. I. 178, 181.

rinhoz írt más királyi levelek is, melyeknek fönmaradt másolata alatt az ő nevét nem találjuk.¹⁾

Ez a levelezés, mely a két szomszéd ország uralkodói között fenforgó érdek- és nézetellentétek áthidalására látszott hivatva lenni: ezt a célt egyáltalán nem érthette el, Ugyanis Mátyás király ekkor már el volt határozva arra, hogy a pápa felszólításának hódolva, a husszita cseh király ellen fegyvert fog. Ezzel a hadjárattal egyidőben képesnek tekintette magát a törökök ellen is háborút viselni, ha a pápától és a többi keresztény hatalmaktól elégséges segítségre számíthat; de a mennyiben erre nézve biztosítékot nem nyer, kész volt a törökökkel békét kötni.

Ezen két ügynek II. Pál pápával tárgyalása végett,²⁾ Mátyás az 1467-ik év elején Handó Györgyöt, ki mindkét ügynek legútkosabb részleteibe be volt avatva, és intézésökben egyik bizalmas munkatársa volt, küldötte Rómába. A megbízólevélben, amit 1467 márczius 17-ikén a pápához intézett, kiemeli, hogy ámbár György prépost szolgálatára szüksége van, mégis a fenforgó ügyek súlya és fontossága miatt kész őt rövid ideig nélkülözni. Mivel pedig gyakorta volt alkalmá az ő hűségéről és okosságáról meggyőződni, őt mindenre kiterjedő teljes hatalommal ruházza föl. Végül kéri, hogy őt a pápa figyelmesen kihallgatva és kegyelmesen meghallgatva, mielőbb küldje vissza.³⁾

György prépostnak ezen követségében kísérője volt *Grafeneck Ulrik* lovag, császári főkapitány, kit az 1466-ik év végén tartott nürnbergi gyűlés a törökök ellen szervezendő birodalmi haderő főparancsnokává jelölt ki, s így a nagy vállalat katonai részét illetőleg a szükséges fölvilágosításokat legjobban megadhatta.

Április közepe táján érkeztek Velenczébe. Együttes elő-

¹⁾ Ezt a levelezést tüzetesen ismertetem a Mátyás külügyi levelezés II. kötete élére helyezett bevezetésben. Az itt közlötteleket e helyen ismertetni, feleslegesnek látszott.

²⁾ A velencei senatus 1467 május 31-iki végzése világosan kiemeli, hogy ezen két ügy tárgyalása végett küldötte őt Mátyás Rómába.

³⁾ Mátyás külügyi levelei. I. 189. Ugyanott bibornokokhoz intézett négy ajánlólevél. 190—2.

terjesztésben közölték a signoriával uralkodóik és a német birodalom fejedelmeinek elhatározását, hogy a jövő tavaszra a törökök ellen hatalmas sereget állítanak sikkra.

Válaszában a doge magasztaló kifejezésekkel szólott ezen megállapodásról. Hangsúlyozta, hogy a köztársaság a törökök ellen szüntelenül harczol, és nagy áldozatokat hoz; azonban az olasz hatalmasságok támogatásban nem részesítik, sőt ezek közül némelyek a törököknek fegyvereket és egyéb hadiszereket áruba bocsátanak. Végül azt a reménységet fejezte ki, hogy a követek a pápánál előzőkeny fogadtatásra és nagylelkű áldozatkészségre fognak találni.¹⁾

György prépost ez után még több hétig maradt Velenczében, és május második felében újabb, az előbbtől lényegesen eltérő előterjesztést tett a senátusnak. Előadta, hogy a török szultán Mátyással külön békét kötni hajlandónak nyilatkozott; de a király, korábbi megállapodásuk értelmében csakis a köztársasággal együtt, közösen megállapítandó föltételek alatt fog egységre lépni; egyúttal titkos közlésben tudomására hozta a doge-nak, hogy Mátyás nem emel kifogást az ellen, hogy a signoria külön békét kössön a törökökkel.²⁾

A doge nyilvánosan adott válaszában halásan vette tudomásul Mátyás magatartását a török békeajánlatokkal szemben; a közös ellenség eselfogását látja abban, hogy külön akar velök egyezkedni: és mivel híre jött, hogy a szultán újabb támadást készít elő Albánia ellen, a köztársaság kormánya mindent meg fog tenni, hogy vele szembeszállhasson.

A titkos feleletben is azon nézetét nyilvánította, hogy a törökök »szentelen követelései« a béke létrejöttére kevés kilátást nyújtanak: mindazáltal a signoria nevében köszönettel fogadja a fölhatalmazást külön béke kötésére, biztosítván a királyt, hogy a közöttök fönnálló szövetséget minden körülmény között sértetlenül föntartja, és igyekezeteit mind Rómában, mind a többi keresztény hatalmagnál támogatni fogja.³⁾

¹⁾ Az 1467 április 21-ikén megállapított válasz ugyanott. II. 53.

²⁾ Az előterjesztést a doge resumálja válaszában.

³⁾ Az 1467 május 31-ikén megállapított két válasz szövege Dipl. Eml. II. 57. Mátyás királynak a külön békekötésre vonatkozó felhatal-

A pécsi prépost és a császári főkapitány június közepe táján érkeztek Rómába. Itt a viszonyok a rájuk bízott ügyekre nézve egyáltalán nem voltak kedvezők. A pápa figyelmét lekötötték az olaszországi államok egymás közötti egyenetlenségei és torzsalkodásai. Mikor néhány hónappal előbb a hős *Skanderbég* személyesen megjelent volt előtte, hogy segítséget kérjen tőle, kijelentette, hogy ötezer forintnál többet nem adhat neki, mert az egyházi állam oltalmáról kell gondoskodnia, szemben a nápolyi király fenyegető készülleteivel. És ekkortájt a Medicieknek Florenczből száműzött ellenségei, Velence titkos támogatásával, szolgálatukba fogadván Bartolomeo Colleone-t, a merész condottierit, hosszú polgárháború kitérését idézték elő.¹⁾

A pápa ilyen körülmények között a magyar követ előtt kinyilatkoztatta, hogy »az olaszországi háborúk miatt« Magyarország segélyt nyújtani nem képes. Mátyás erről értesülvén, meghagyta nekik, hogy segélykéréssel »többé ne alkalmatlanokdjanak«, hanem a rájuk bízott egyéb ügyek elintézése után térjenek haza: de egyúttal kijelentette, hogy ha a kereszténységet veszély éri, a felelősség nem őt fogja terhelni, mert az izlam kiirtása nem rajta múlt; és hogy »ő ezentul azt fogja cselekedni, a mit magára nézve legkevésbé hátrányosnak fog tekinteni.«²⁾

Azt, hogy a magyar követek mikor távoztak el Rómából, nem állapíthatjuk meg. A pápának szándéka volt György prépostot, a császár és a francia király követeivel Colleone táborába küldeni, hogy őt a hadi vállalat abban hagyására bírják.³⁾ György prépost az (1467-ik) év őszét már Magyarországon töltötte, Mátyás királyt Erdélybe és a moldvaországi

mazásról szól a doge október 19-én magyarországi követéhez intézett jegyzékében. Ugyanott. 70.

¹⁾ *Pastor*, Geschichte der Päpste. II. 325.

²⁾ Mátyás királynak ezen dátum-nélküli levelét 1464-re helyeztem: Mátyás külügyi levelei, I. 35. Ez tévedés volt. II. Pius uralkodása alatt a magyar követek elutasító választ egyszer sem kaptak. 1467 tavaszán fordúl elő ez az eset először. A pápai kincstár számadásaiban 1466 április 25-ike után első ízben csak 1469 október 5-ikén fordúl elő segélyösszeg kifizetése Magyarország javára.

³⁾ A milánói fejedelem velencei követének 1467. július 7-iki jelentése.

szerencsétlen hadjáratban kísérte. Ennek befejezése után mint alkanczellár, részt vett a török követekkel folytatott alkudozásokban, melyek fegyverszünet megkötését eredményezték, és azon tárgyalásokban is, melyek a Podjebrád cseh király ellen intézendő hadjáratot előkészítették.¹⁾

Ezen nagy vállalat küszöbén, a melyre a szent-szék felhívásának engedve, szánta el magát Mátyás, szükségesnek látszott, hogy állandóan legyen a pápai udvarnál követte. Evégből Handó Györgyöt küldötte Rómába. »Számos és fontos ügyekről — írja a megbízólevélben, — kellő utasítással ellátva, mindenemű tárgyalásra és megállapodásra teljes hatalommal felruházva küldöm őt, oly módon, hogy a míg visszahivatik; a követ tisztét töltsse be. Miután szentséged őt jól ismeri, felesleges sok szóval ajánlanom; csak azt jegyzem meg, hogy ő nekem most még kedvesebb, mint ezelőtt, mert hűségét és okosságát sokszor tapasztaltam. Esedezem hogy ottléte alatt őt szokott kegyelmességében részesíteni, és néki azon ügyekben is, amiket megbízásomból később fog előterjeszteni, hitelt adni méltóztassék. Azok az ügyek, amikről most tesz jelentést, nemcsak biztos, hanem gyors választ is igényelnek, szentséged tehát nem tehet nekem kedvesebb dolgot, mint ha elhatározásai felől mielőbb értesít.«²⁾

György prépostnak Rómába menet Velenczében és Florenzben is fontos megbízásokat kellett teljesítenie: a két állam között dúló viszályok kiegyenlítésére kísérletet tenni; minthogy csak a béke helyreállítása esetében várhatott Mátyás a csehországi hadjárat céljaira a szent-szék-től kellő támogatást. A közbenjáró tisztére a király felhíva érezhette magát a florenczi köztársaság levele által, melyben a velencei signoria részéről szenvedett sérelmeket hosszasan elpanaszolja, és Mátyást a florenczi állam »atyja« címével tünteti ki.³⁾

¹⁾ A dolognak 1467 december 1-én magyarországi követéhez intézett jegyzékéből tudjuk, hogy György prépost ekkor a király környezetében volt. Dipl. Eml. II. 71.

²⁾ Ezen dátum-nélküli megbízólevél Mátyás külügyi levelei I. 135, tévesen 1466 elejére van téve. Ezen küldetésre vonatkozik ugyanott I. 139. egy bibornokhoz intézett ajánlólevél, mely tévesen van 1465 november 24-ikére téve.

³⁾ Az 1468 jan. 12-ikén kelt levél a florenczi állami levéltárban.

György prépost igyekezetei Velenczében nem vezettek eredményre, amiről Flórenczben jelentést tett;¹⁾ azonban kétségkívül előmozdították a pápától tett lépések sikerét, amit a május elején létrejött békekötéssel ért el.

György prépost római tevékenységének hatását láthatjuk az 1468. april. 20-ikán kelt pápai bullában is, mely Podjebrád György párthíveit egyházi átokkal sújtja, és mindazoknak, kik az ellene indítandó hadjáratban közreműködnek, búcsúkat engedélyez; továbbá abban a tényben is, a pápa Roverella Lőrincz ferrarai püspököt mint legatust küldötte Mátyáshoz; végre abban a 15000 forintnyi segélyösszegben mit a pápa az 1469-iki nyár végén a csehországi vállalat költségeire utalványozott.²⁾

György prépost, római tartózkodása alatt, természetesen a magyarországi egyházi ügyekre vonatkozólag is kapott gyakran megbízásokat.³⁾ Ezek között talán a legfontosabb volt az, hogy Vitéz János esztergomi érsek részére kieszközölje a bíbort. Miután ugyanis 1467. szeptember 18-ikán Várdai István kalocsai érsek a bíbornoki méltóságot elnyerte volt, felszeg helyzetet teremtett az a körülmény, hogy ő az ország prímását, egyházi rang tekintetében, megelőzte. Ezt Mátyás annál inkább tarthatatlannak tekintette, mert a kalocsai érsek az 1467-ik évi összekülvéshez csatlakozott; ellenben Vitéz János ezen esetben állhatatos hűségével a király hálájára újabb jogcímet szerzett.

(György prépost igyekezetei nem vezettek eredményre.⁴⁾ A pápa csak két évvel utóbb teljesítette a király ezen kívánatát.⁵⁾

¹⁾ Vespasiano Bisticci feljegyzése, a mely György prépost küldetése időpontjának meghatározására támpontul szolgál. 1468 május elején a pápa Velence és Florencz között létrehozta a békét. Tehát György küldetését előbbre kell helyezni.

²⁾ Pastor. II. 362. — Kétségkívül György préposthoz van intézve Mátyásnak 1468 »tavaszán« római követéhez írt levele, melyben a csehországi hadjárat első sikerei felől küld tudósítást. Mátyás külügyi levelei I. 214. Mátyás királynak 1469 október 5-ikén, a 15000 forintról kiállított nyugtatóványa a római állami levéltárban.

³⁾ Bizonyára hozzá volt intézve Mátyásnak 1468 május 22-ikén a váradi püspökség ügyéről szóló levele. Mátyás külügyi levelei. I. 223.

⁴⁾ Ezt Vespasiano Bisticci feljegyzéseiből tudjuk.

⁵⁾ Pastor. II. 349. A kinevezés közzététele, Vitéz János hűtlensége miatt, elmaradt.

Római tartózkodása alatt az 1469-ik év folyamán, György prépost, Bánfi Miklós pozsonyi főispánnal, Nápolyba küldetett Mátyás királytól, hogy ott Ferdinánd királylyal, leánya Beatrix hercegnő kezének elnyerése végett, tárgyalásokat kezdjenek; a melyek azonban csak később fejeztettek be.¹⁾

Azt, hogy György prépost mikor hivatott vissza római követségéből, biztosan meg nem állapíthatjuk. Az 1468-ik év elejétől az 1472-ik év nyaráig György prépost működésének nyomait a történeti emlékekben nem találjuk.

Az a nagy fordulat, a mely a királyi udvarnál, Vitéz János prímás és Csezmiczei János bukásával, beállott: a velők benső viszonyban álló Handó György állására nem hatott vissza.²⁾ A király bizalma és becsülése az ő személye iránt nem csökkent. Erről tanuskodnak a fontos megbízások, amikkel őt folytonosan kiüntette.

Az 1472-ik év nyarán, pápai legátus közbenjárása mellett, a császár és Mátyás között béketárgyalások indíttatván meg, augusztus közepe táján György prépost vitte meg Német-ujhelybe Mátyás föltételeit, és augusztus 27-ikén Fridrik vála-

¹⁾ Bánfi Miklós 1469 január közepén indult Velenczéből Nápolyba, és márczius 27-ikén ismét Velenczében volt. (Dipl. Eml. II. 100.) Május 17-én pedig Mátyás király adománylevelet állít ki részére, melyben követségeiről a pápához és a nápolyi királyhoz szó van. (Országos levéltár.) Arról, hogy György prépost is vele volt, egy későbbi (1474 április 10-én kelt) adománylevél tesz említést: »Legationes adiiit. et precipue duas magnas et laboriosas, pro nobis et regno fecit; primam cum reverendo Georgio preposito Quinqueecelesiensi ad illustrem principem dominum Ferdinandum regem Neapolis, alteram cum venerabili condam Johanne de Rabenstein preposito Wysegradiensi ad ducem Mediolani.« (Országos levéltár.) Hogy itt az 1469-iki küldetésről van szó, arra utal az adománylevél szövege, amely szerint a nápolyi követség megelőzte a milánóit, a mely 1473 elejére esik. — A ferrarai herceg római követének 1469 október 22-ikén kelt jelentéséből tudjuk, hogy abban az időben »magyar követ« idözött Nápolyban és tárgyalt a házassági ügyben. (Modenai levéltár.) Tehát Bánfi távozása után György prépost vagy Nápolyban maradt az év őszéig, vagy pedig — a mi valószínűbb — másodízben ment Rómából Nápolyba.

²⁾ Vespasiano Bisticci írja, hogy György prépost »az érsek házában élven, a változásoknál, melyek ott történtek, mint okos és óvatos ember, úgy viselte magát, hogy a király, bár gyanúval viseltetett iránta, mégis mivel okosabb ember az udvarnál nem volt, kényszerült őt felhasználni«. Ebből azt lehetne következtetni, hogy 1471 nyarán, az összeesküvés idejében György prépost a prímás »házánál élt«. Azonban Vespasiano Bisticci a részletekben nem annyira megbízható, hogy minden szavára súlyt kellene fektetni.

szát Pozsonyba. Majd kellő fölhatalmazással ellátva, Német-ujhelyre visszatért, és az egyezséget megkötötte.¹⁾

Azonban mindkét uralkodó csakhamar kölcsönösen azzal vádolta egymást, hogy az elvállalt kötelezettségeknek meg nem felel. Ezért az 1473-ik és tavaszán Handó György a királytól Augsburgba küldetett, hol a császár birodalmi gyűlést tartott. Előterjesztésére érdemleges választ nem kapott, mert az a határozat hozatott, hogy a fenforgó nehézségek elhárítása végett, a császár és a gyűlés részéről Mátyáshoz követség küldetik. A követek augusztus havában jöttek Budára, hol a tárgyalásokban kétségkívül jelentékeny része volt Györgynek.²⁾

Ugyanezen (1473) év december 8-ikán Mátyás országgyűlést hirdetett és mivel ő a felvidéken a lengyelek kezeibe jutott erősségek ostromával volt elfoglalva, a tárgyalások vezetésére biztosokat küldött: Zápolyai Imrét, Pálóczy Imrét és Handó Györgyöt. Feladatuk volt oda hatni, hogy az ország rendei nemcsak adót szavazzanak meg, hanem állandó országos haderő szervezését határozzák el.³⁾

Kevéssel utóbb, Lengyelországgal békealkudozások indulván meg, Mátyás király a biztosok sorába Zápolyai Imre, Pongrácz János és Bak Gáspár szepesi prépost mellett, György prépostot is felvette. Ezek 1474 január 17-ikén Ó-falun megkötötték az egyezséget.⁴⁾

Majd (1474 tavaszán) újból Olaszországba küldetett Handó György, ismét Bánfi Miklós kíséretében, hogy Nápolyban Beatrix kezét ünnepélyesen megkérjék.⁵⁾ Ferdinánd király szeptember 5-ikén kelt levelében értesítette Mátyást, hogy kérését meghallgatva, leányát neki eljegyezte.⁶⁾

¹⁾ Az ezen tárgyalásokra vonatkozó iratokat kiadta *Chmel*, Monumenta Habsburgica. II. 10—23.

²⁾ Ugyanott. II. 57, 60, 67.

³⁾ A biztosok részére adott dátum-nélküli utasítás a moszkvai állami levéltárban. — Az országgyűlésről adataink nincsenek.

⁴⁾ Dogiel, Monumenta Poloniae. I. 68, 69.

⁵⁾ Bonfin írja, hogy Mátyás György kalocsai érseket és Bánfit küldötte. (Dec. W. L. M. f. 577.) Ezen követségről Vespasiano Bisticci is szól.

⁶⁾ Az egykorú Eschenloer írja, hogy Mátyástól »treffliche Botschaft« küldetvén Nápolyba, innen október végén érkezett az eljegyzés híre Boroszlóba. II. 312.

György prépost visszaérkezése után a tevékenység egészen új terét nyitotta meg előtte a király bizalma. Erneszt János, kit egyszerű budai polgárból és kereskedőből Mátyás a királyi kincstárnok magas állására emelt, hűtlen kezelés gyanúját vonván magára, elmozdított, és börtönben végezte életét.¹⁾ Handó György, miután a királyi kancellária vezetésében és diplomatai küldetésekben teljes megbízhatóságát és kiváló ügyességét kitüntette volt, azt a reménységet keltette föl a királyban, hogy a pénzügyek intézésére sem nélkülözi a hivatottságot. És ennek a várákozásnak sikerrel felelt meg.²⁾

Miután a nehéz állást több éven át betöltötte volt, Mátyás arra gondolt, hogy érdemeit megjutalmazza.

Nem kevésbé feltünő, hogy ezt a nagytehetségű és hű emberét, ki oly nagy mértékben bírta kegyét és bizalmát: tizenhárom éven át az érseki és püspöki méltóságok betöltésénél következetesen mellőzte: sőt attól a megaláztatástól sem kimélte meg, hogy püspökévé 1473-ban a fiatal Erneszt Zsigmondot nevezte ki. Végre 1478 elején a kalocsai érsekséget adományozta neki.³⁾

Mátyás a pápához intézett előterjesztésében kiemeli, hogy »ámbar a megválasztott főpap számos érdeme indította őt előmozdítására, a legfőbb ok mégis az volt, hogy a tudományban és tekintélyben gazdag főpap az érsekség régtől fogva tartó pusztulásának és viszontagságainak véget vessen.«⁴⁾

A pápa 1479 február első napján Handó Györgyöt nemcsak érsekké kinevezte, hanem neki egyúttal, tekintettel arra, hogy az érseki javadalom a törökök betörései következtében

¹⁾ Eschenloer. II. 315.

²⁾ Első ízben 1476 április 20-ikán találkozunk vele mint királyi kincstárnokkal: ilyen minőségben ellenjegyez királyi oklevelet. 1476. 1477 és 1478-ból ilyen ellenjegyzéssel ellátott több oklevelet őriz az országos levéltár. — Mátyás 1476 október 8-ikán a királyi városoknak meghagyja, hogy követeket küldjenek György kincstartóhoz és rendeleteit pontosan teljesítsék. (Teleki. XI. 564. 7.) 1476 november 23-ikán György prépost, mint királyi kincstárnok, felhívja Bártfa városát, hogy a király menyegzőjén követekkel képviseltesse magát. (Ugyanott. 576.)

³⁾ 1478 április 28-iki oklevélben az érsekség üresedésben levőnek mondatik. 1478 augusztus 29-én György mint kalocsai érsek ellenjegyez királyi oklevelet. (Országos levéltár.)

⁴⁾ A pápához intézett dátumnélküli levél, melyben az annáták elengedését kéri, és két római diplomatához ugyanezen ügyben írt levél: Mátyás külügyi levelei. I. 464—6.

nagy kárt szenvedett, »motu proprio« megengedte, hogy a pécsi prépostságot megtarthassa.¹⁾

György érsek ezentúl is a királyi udvarnál maradt. Egyideig megtartotta a kincstárnoki hivatalát,²⁾ melyet 1479-ben a főkancellári méltósággal cserélt föl. Uralkodóját elkísérte Olmützbe, hol az Ulászló cseh királylyal kötött egyezség alkalmával a kezességet vállaló főrendek között találjuk.³⁾

Érseki megújéjének kormányával alig foglalkozhatott. Korán ragadta el a halál. Az érseki szék az 1480-ik év nyár kezdetén ismét árvaságban volt.⁴⁾ Mindazáltal már korábban talált alkalmat annak kiüntetésére, hogy szellemét a politikai tevékenység nem töltötte be teljesen. Nemes ambíciója arra készítette, hogy mint főpap és humanista a vallásosság és kultúra emelésére hasson. Vespasiano Bisticci beszéli el, hogy »a templomban, hol prépost volt, szép kápolnát építtetett, s olyan jövedelmet alapított számára, hogy abból minden nap négy misét mondassanak... Rendelkezett, hogy a templom mindenféle egyházi öltönyökkel, szertartásos könyvekkel és minden egyéb szükségességgel jól fel legyen szerelve... Ugyanezen templom mellett nagyon szép könyvtárt rendezett be, melyet minden tudományszakból való könyvekkel látott el... Mikor Nápolyból hazafelé vette útját, Flórenczben több mint 3000 forintért vásárolt könyveket... Háromszáz kötetnél többet gyűjtött össze... A könyvtár mellé jó fizetéssel ellátott papot rendelt, ki a könyveknek gondját viselje, a könyvtárt naponként kinyissa és bezárja... Az volt kívánsága, hogy minden jövedelem, a mit az egyháztól húzott, az egyház javára szolgáljon, sőt azt is, a mit mint kancellár szerzett, a könyvtárra költötte.«

Sajnos, műépítészeti alkotásai és tudományos kincsei nyomtalanul elpusztultak. Érdekes és megható, hogy emlékezetük föntartását a flórenczi könyvkereskedőnek köszönhetjük!

FRAKNÓI VILMOS.

¹⁾ Mindkét bulla a vatikáni levéltárban. A pécsi prépostságra vonatkozót kiadta Köller IV. 411.

²⁾ Egy 1478 augusztus 29-ikén kelt királyi oklevél élén olvasható: »Relatio reverendissimi domini Colocensis thesaurarii.« Az orsz. levéltárban.

³⁾ Az 1479 július 21-ikén kelt oklevél Telekinél. XII. 99.

⁴⁾ Egy 1480 július 14-ikén kelt királyi oklevél tanúsága szerint. Az országos levéltárban.